

11. november 1938, 14.00 hod., Budapešť.

Telefonická správa tajomníka česko-slovenskej delegácie P. Fíšu o zasadnutí právnej komisie, proteste česko-slovenskej delegácie proti chovaniu maďarského vojska voči kolonistom na Žitnom ostrove a o vytvorení subkomisie pre vymedzenie pojmu „ordnungsmässiger Zustand“ a pre amnestiu.

Zpráva o jednání československo-maďarské delegace.

Po pozdravném projevu učiněném předsedou maďarské delegace státním tajemníkem Tomcsányim převzal předsednictví československý delegát bývalý ministr Mičura. Z praktických důvodů byla jako jednací řeč této komise zvolena maďarština.

Bylo uzneseno sestavit dvě subkomise:

a) pro stanovení a vymezení pojmu „ordnungsmässiger Zustand“¹. Do této subkomise delegováni byli se strany československé: bývalý ministr Dr. Mičura, Dr. Zvrškovec, senátor Dr. Braščajko a generální tajemník Dr. Zaťko.

První zasedání této subkomise určeno je na pondělí 14. listopadu v 17 hodin.

b) Pro amnestii, do níž delegováni titíž členové jako do subkomise sub a). Tato subkomise se sejde v úterý dne 15. listopadu v 10 hodin.

Dr. Mičura přednesl v plénu právní komise stížnost na chování maďarských vojenských útvarů proti československým kolonistům na Žitném ostrově. Stížnost byla přednesena na základě pokynů vyslance Dra Krno z 10. t. m.² a na základě dat, jež byla dne 10. t. m. v 19 hodin dána z ministerstva spravedlnosti v Bratislavě. Maďaři nezaujali ke stížnosti stanovisko, poukázali však hned na to, že oni kolonisté nejsou vlastníky pozemků jež drží.

Na interní poradě československé delegace, která se konala po skončení společného zasedání na vyslanectví, rozvinul Dr. Fábry velmi choulostivou otázku uznání právního titulu těch kolonistů, jejichž vlastnické právo v některých případech skutečně není dosud zaknihováno.³ Za účelem ochrany jejich práv bylo usneseno, aby vyslanec Kobr jako předseda československé delegace obrátil se dopisem na hraběte Telekiho, jakožto předsedu maďarské delegace a vyličil mu znovu případy násilí vůči československým kolonistům na Žitném ostrově a navrhl mu okamžitě zřízení subkomise komise právní. Vzhledem na tu okolnost, že postup maďarských vojenských úřadů hluboce zasahuje do soukromo- i veřejnoprávních poměrů a držebnostních práv občanů československé národnosti, je bezodkladné ustavení této subkomise nutným.⁴ Jejím účelem by bylo projednání právní důsledky tohoto maďarského postupu a stanovití závazné směrnice, jež by zamezily vytváření dalšího bezprávního stavu. Opis dopisu odeslaného hraběti Telekimu vyslancem Kobrem se přikládá.⁵

Zaznamenal:
Dr. B. Hub

AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 12, č. 159 270/V1-4/38. Kópia, strojopis.

¹ Ide o vypracovanie jednotného stanoviska na 3. článok viedenského rozsudku v otázke vyprázdňovania odstupujúceho územia „v riadnom stave“. Pozri dok. č. 54.

² Pozri VA. Dokumenty I., s. 40, č. 8.

³P. Fábry krátko pred viedenským rozhodnutím vypracoval expertizu, kde upozornil na nepriaznivé dôsledky vyplývajúce z faktu, že väčšia časť pozemkového vlastníctva kolonistov, ktoré získali po pozemkovej reforme, česko-slovenský štát do roku 1938 definitívne neuzavrel, hoci spĺňali podmienky pre získanie práva na pozemkové vlastníctvo. Pretože ich pozemkové vlastníctvo nebolo zaknihované, ako vlastníci aj ďalej figuroval česko-slovenský štát. Až v októbri 1938 ministerstvo poľnohospodárstva urýchlene vydalo nariadenie, aby sa pozemkové vlastníctvo kolonistov zaknihovalo, čo však prišlo neskoro, v dôsledku čoho sa celý problém pre kolonistov skomplikoval. – AMZV ČR, ZÚ Budapešť 1938, kart. 10, f. 247, č. 155071/V1-4/38. Expertiza P. Fábryho.

⁴V jednej z mnohých expertíz ministerstva poľnohospodárstva, ktoré sa týkajú zásahov maďarskej vlády do súkromného vlastníctva a do vlastníctva česko-slovenského štátu na odstúpenom území, sa uvádza: „Státní pozemkový úřad osídlil v roce 1921 až 1938 v pohraničním území Slovenska a Podkarpatské Rusi několik tisíc rodin, kterým přidělil půdu podle zákona ze dne 30. ledna 1920 číslo 81 Sb. a n. za cenu, kterou sám stanovil. Půda tato byla namnoze nekultivovaná, bylo na ni nutno provésti nákladné investiční a meliorační práce, postavit obytné a hospodářské budovy, vzbudovati cesty a mosty i jiná obecně prospěšná zřízení, takže její hodnota dnes odpovídá hodnotě obecně platné. Za tím účelem osoby, které byly na této půdě osídleny, zřídili různá družstva a podniky a to jak prostředky svěřenými veřejnými fondy, peněžními ústavami, pojišťovnamy i státem, kteréžto investice reprezentují částku cca Kč 2. 000. 000. 000. Podle rozhodnutí daného ve Vídni, které československá vláda přijala, ocitly se takto zřízené majetky a hodnoty v Maďarsku. Maďarský stát nerespektoval tu soukromné vlastníctví osob osídlených a tyto jednoduše vyňal, čímž je zbavil majetku vůbec, nehledě k tomu, že jim bylo znemožněno těmito majetky volně nakládati, tyto prodati a pod. Ale i kdyby po stránce právní toto bylo umožněno, přece jen vzniká čl. občanům veliká škoda materiální a nastává úplné ožehračení.“ – AMZV, PrS, kart. 61, f. bez č., č. 27 597.

⁵ Pozri dok. č. 20.

11. november 1938, Budapešť.

Líst M. Kobra, predsedu česko-slovenskej delegácie, predsedovi maďarskej delegácie P. Telekimu vyjadrujúci protest proti násilnostiam voči kolonistom na Žitnom ostrove.

Monsieur le Ministre,

Au nom de la Délégation tchécoslovaque appelée à régler d'accord avec la Délégation hongroise les questions qui procèdent de la sentence arbitrale de Vienne du 2 octobre¹ j'ai l'honneur d'exposer à Votre Excellence ce qui suit:

Lors de l'occupation des territoires à céder à la Hongrie, au sens de la dite sentence arbitrale, par les troupes régulières hongroises, des nombreux cas de dépossession arbitraire ont été signalés: Dans les campagnes les cultivateurs tchécoslovaques furent en général après un très court délai de 2 heures chassés de leurs terres et obligés par force d'abandonner leurs bâtiments agricoles, leurs instruments de culture et leur cheptel; à plusieurs reprises des actes de violence se produisirent et des plaintes furent formulées au sujet des procédés inpitoyables et inhumains employés par les officiers et soldats hongrois. Les victimes de ces procédés furent à plusieurs reprises à en juger par les informations reçues cruellement malmenées, placées au pied du mur et intimidées par les coups de revolver tirés dans les jambes; plusieurs d'entre elles ont au même des dents enfoncées par des crosses de revolver. Tous ces expulsés réfugiées avec leurs familles à Bratislava, s'y trouvent dans un très grand dénuement. Des cas pareils s'étaient produits surtout à l'occasion de l'évacuation de Csallóköz et en particulier dans les communes suivantes: Doľný Nárazd, Lubnička, Fakó, Nacópuszta (district Šamorin), Tuszokpuszta, colonie de Štúr, Urföld, Porboka, Tótnagypuszta et Veľký Meder.² Une liste des personnes dépossédées sera mise à la disposition des autorités hongroise en temps utile.³

Les négociations que Votre Excellence a bien voulu inaugurer dans un esprit de conciliation et de rapprochement ont commencé leurs travaux en s'inspirant du principe que toutes les question en